محەمەد موڵود مەم و تاقی کردنەوەی لە چیرۆک نووسیندا !

بەرێزان

رەنگە هەندێك لە ئێوەی بەرێز وایان دانابێ کە تاقی کردنەوەکانی نووسەرێك .. شتێکی تایبەتیە ، واتا زاتیەتێکی صرفە ، ئەگەر بە تەمای ئەوە بن ، چۆن لەبەر دەکەم ، چۆن دەخۆم ، چۆن دەخەوم ، .. ئەوا حیساب بکەن رەنجی ئەمرۆمان بەخەسار چوو !!

پیرێژنەکەی دایکم دەیگوت ئەگەر جۆی زەرد کراو (واتە نیوە کوڵاو) بدەی بەمریشکی هێلکە کەر ... هێلکەی زیاد دەکات !! تاقی کردنەوەکانی زانستیش دەرمانی وایان دۆزیوەتەوە کە هێلکەی مریشکی پێ رەنگاو رەنگ دەبێ !!

رەنگە ئەمانە راست بن ، بەلام نووسەر ئەم جۆرە تاقی کردنەوانەی لێ نایێن !!.. مەرج نی‌یە هەورە تریشقە یان باران ، یان زەردە پەر .. یان مانگی چواردە دەرگای ئیبداع بۆ نووسەر بخاتە سەر پشت ، یان دیمەنی جوان ، کچی جوان .. گوڵی جوان ، شاعیر وەشیعر بهێنێ !!

بەرای من تاقی کردنەوەی نووسەر هەر چەندە زاتیش بن دەبێ بەشێك بن لە تاقی کردنەوەکانی کۆمەڵەکەی ، لەبەر ئەوە تاقی کردنەوەکانی من پتر گشتینو پەیوەندیان بە باری گشتی گەلەکەمەوە هەیە .. لەبەر ئەوە .. لەو مەودایەدا دەچمە ناو .. باسەکە ..

کە مندال بووم . لە گەل زارۆکانی گەڕەك دەچوونیە سەر جۆگەلە ئاوەکە ، لە دارهەنجیرەکە کاڕکە هەنجیرێکمان دەچنی .. تەوەرێکی دارمان بە ناوەندیدا رایەڵدەکرد ، بە زلکەدار ، بە دەورەی هەنجیرەکە پەڕمان دەچاند ، ئیمجا بەسەر جۆگەلەکەدا هەڵماندەخست ، کە پەرەکان دەگەیشتنە ئاوی جۆگەلەکە .. هەنجیرەکەیان دەسوڕاند ، لەگەل سوڕی هەنجیرەکە ئێمەیش بە دەورەی خۆماندا دەسوڕاینو دەلەرزین .. بانگمان دەکرد :

ـ هۆ .. ئاشەکە سووڕا .. ئاشەکە کەوتە گەڕ !! .

بەم رەنگە بە خەیالی بچوکانەی خۆمان ئاشمان دوروستدەکرد .. هەتا ئاوەکەشمان پتر دەکرد ئاشەکە بە گوڕتر دەسوڕا ، کە ئاوەکەشمان چلكدەکرد ، ئاش دەوەستا !!.. ووردەووردەش ئەوەمان بۆ روونبوەوە کە ئەگەر ئاوەکە لە بەرزاییەوە بەرەوخوار ببێتەوە بە گوڕتر دەبێو تەوژمی بەهێزتر ، ئاشەکەش توندترو وەگەڕ دەخا . کە شارۆچکەشمان دوروستدەکردن ، بە تاقی کردنەوە دەگەیشتینە ئەو ئەنجامەی کە هەتا بناغەی خانووەکەمانی شارۆچکەکەمان پانترو بەتینتربن ، دەتوانین کۆشکی بەرزترو نهۆمی زۆرتر بە سەریەکەوە دەنێین ، هاوینان لە گۆڕەپانەکەی پشتمالان ،

ناو جۆگەکە ، بە بەری پێ شەقاممان دەکێشان ، هەندێکمان شەقامی راست ، هەندێك کەوانی هەیەك بازنەیی و جوارگۆشەیی ، بەڵام ئەو مندالە دەبووە سەر دەستەو ئازایی دەبردەوە کە جادەی پێچاوپێچی پڕ کۆسپ و قۆرت و هەڵدێرو ئاڵۆزی دەکێشان و بەراکردن، بێ هەڵەو بێ وەستان بە سەریدا دەچوەوە . ئەمانە یادگاری سەردەمی منداڵین ، رەنگە زۆرە جیگای گێڕانەوەیان نەبێ بەڵام چونکی پەیوەندیان بە باسی کردنەوەکانەوە هەنە هەر بۆ نموونە هێناومەتەوە .

* ■ *

گوندەکەم چۆن هەموو جوانی سروشتی تێداکۆببوەوە ، ساردوسڕی بەفری زستان لەو جوانییە سروشتیەی پتر دەکردو باری ژیانی خەلکە هەژارەکەی گرانتر دەکرد .. هەروا هەموو تناقضات و نالەباری ژیانیشی بەکۆڵەوەبوو !! لەو گوندەم ، جوولەکە ، دیان (مەسیحی) ، کرمانج بەگزادە ، ئاغا .. لەسەری ئەم بەشانەش دەستەی پیاوانی حکومەت و بنەماڵەی میرەکان وەکو دێو .. دوولینگیان داکوتابو ... جوولەکە ، لە پاش دیانەکان . ئەمانەش لە دوای کرمانجەکان ..کرمانجیش لە رکێف بەگزادەو ئاغاکان دەگەیشتنە سەرەوە .. دەولەمەندی جوولەکەو دیان لە کرمانجی هەژار بەڕێوجێ‌تر وەردەگیران ، کرمانجی دەولەمەندیش لە بەگزادەکان بەرووەت‌تر بوون ، مەلا ریش سپیەکەش هەر پێنج فەرزە بەسەر قووچکەی مزگەوت دەکەوت بانگی یەکسانی رادەهێشیت ، ئەوەی لەم چۆنیەتیە سەرنجی ڕادەکێشام ئەوەبو کە هەموو ئەم بەشە بەشخوراوانەش لەگەڵ یەکدا ناتەباو دوودڵ بوون ، تاقە شتێك کە کۆی دەکردنەوە ... بەزار خواپەرستی و بەکردار رازی‌کردنی میرو میری‌بوو ..

بەم رەنگە دەوری منداڵیم لەگەڵ شەڕەگەڕەك رابوارد.. گوێچکەم پڕ باسی دزی و پیاوکوژی زەوت‌کردن و جەورو ستەم‌بو ، گەلێك جار دەم‌دیت پۆلیس .. بە لیس خەلکی گوندیان کۆدەکردنەوە..وەك ڕانەمەر بۆ بێگار لیێان‌دەخوڕین!.

زۆر جار لەگەڵ خۆما دەم پرسی : ــ چۆن ئەم هەموو خەلکە رەشورووتە .. بەکرێ و بەبێ سەرپێچی ئەوها ملدەدەن ؟! وەلامی ئەم پرسیارەم ئەو کاتە چەنگ کەوت کە بووم بە شوانی رەوەیێك عەلەشیش ؛ بەیانیان شوورکە دارێکم وەدەست دەگرت کە ڕام‌دەوەشاند گفەی دەهات ، قەلەموونەکانم دەدانە پێش‌خۆم ، تەنانەت قەلەمونێك لە ڕەوە دەرنەدەچوو !! وەلامەکەش .. وەکو لێکدانەوەو پرسیارێکی‌تر بوو کە بە خۆم دەگوتەوە :

بزانە چۆنیەتی خەلکی گوندو . ئەم عەلەشیشانە چەند وەیێك‌دەچن ؟! .. دە بە خەیالی منداڵانەی خۆم .. عالەمی گوندەکەم دەکرد بە دوو بەشەرە .. بەشێکی پۆلیس و بەشەکەی‌تری عەلەشیش !!..

* ■ *

لە پۆلەکانی سەرەتایی قەشەی بەڕێز « جبرائیل شێر» مامۆستای زمانی کوردیمان‌بوو . ئەم ئینسانە مەزنە خوێنی خۆشەویستی‌ی ئەدەب و زمان و ولات و کەلەپووری نەتەوەکەمی لە دەمارەکانمدا جولاندەوە،ئەو حاجی قادری کۆیی پێ‌ناساندم،

جوانی‌ی شیعری نالی‌و وەفایی‌و ئاوات‌و ئازاری مەم‌و زینی رژاندە گیانم ، ئەگەرچی مامۆستای یەکەمم دایکم‌بوو .. بە چیرۆکی فولکلوری‌و ئەفسانەو پەندی پێشینان فرچکی دابووم .. بە باس‌وخواسی سەفەربەرو گرانیە گەورەکەو رشانەوەو.. رۆژە نالەبارەکانی ئەمنیەکەمان کولانگەی ژیانی بۆ کردبوومە ، بەقارەمانیەتی ، پیاوانی دمدم‌و شیخ فەرخ‌و خەج‌و سیامەندو برایموك‌و لەیل‌و مجروم تێر شیری کردبووم ، بەلام ئەم قەشە مەزنە ئەو شیرەی پێ کردم بەخوێن‌و هێسك‌و گۆشت . شانەکانی لەشمی پێ گورج‌و گۆڵ تر کردم تاکو قۆناغی سەرەتاییم تەواو کرد شیعرەکانی حاجیم دەور دەکردنەوە چیرۆك‌و ئەو قسانەو سەربوردەکانی دایکم لەلا روونتر دەبوونەوە . بۆ قۆناخی خوێندنی ناوەندی کەوتمە باوەش ، شارە پیرە بەرێزەکەی هەولێر لەم شارەدا پتر بەژیان ئاشنا بووم ،کەوتمە ناو رێکخراوەی نیشتمانی ، بەو هۆیەوە لایەنی تری ژیانم بۆ روون بوونەوە فێری زمانی عارەبی بووم ، لەتەك دیوانە کۆنەکەی حاجی‌و تایەر بەگ‌و شیخ‌رەزاو دیاری و یادگاری لاوان‌و کتێبەکانی منفلوطی و زیات‌و احمد و سەلامە موسی و ذنون ایوب و عەبە سیوسم کردنە هۆگرو دۆست ، بەهۆی ئەمانەشەوە دەرگای ئەدەبیاتی عەرەب‌و رۆژ هەلات‌و رۆژ ئاوام بۆ کرایەوە ..

ئەفسانەکانی هیندو گریکی خوێندنەوە ، ئاشنایيم لەگەڵ بلزاك پەیدا کرد ، چونیەتی مردنی لوردیا بردن‌دلتەنگی دەکردم، چیرۆکەکانی موباسان کۆمەلێکی لە کۆمەلەکەی خۆم فراوانتریان پێ دەناساندم ، جوانیم لەگەڵ لارتین‌و شاتوبریان هەلدەچوراند ، رِك‌و فرمێسکم بۆ جان فالجان‌و مام تۆما هەلدەرشتن ، ئازارم تێکەڵ بە ئازارەکانی تۆلستۆی‌و ئازارەکانی فیرتەر دەبوون .

لەو رۆژانەدا .. شەری جیهانی دووەم هەموو دونیای گرتبوەوە لەگەڵ مەلا کوێرە بیر رووناکەکە دەم گوتەوە : ــ

ئــەم رۆژە چ رۆژێکە کە دونیا شلەژاوە ..
هەر کەس بە جەخاری جیگەری قیمە کراوە..

منیش بە ڤەریکیەوە بەرەنگاری رێگای سەختی ژیانی‌بووم ، ژیانی منیش شلەژا .. برسیەتی پتر پێی پێوە نام ناچار قوتابخانەم لەگەل ئاهێکی سارد بۆ دەرەوەی سنوری ژیانم تێ هەلدا . خۆم هاوێشتە ناو گێژەلووکەو گەرداوی ژیان ، پێویستبوو نان بۆ خۆم‌و پاشماوەی باوکە کۆچ کردووم پەیدا بکەم ، لەو ماوە درێژەی لە سنوور فرمانبەر بووم ، کەوتمە ناو لەعنەتی سنوور و بەتەواوی خزامە ناو کانگای دەردی کۆمەڵ ، ناو جەرگەی رووداوی تاڵ‌و سوێرو ملم بەکەندو کۆسپی چیای سەختی ژیانەوە نا .. لەو ماوەدا گەلێك راستی ئەم ژیانەم بۆ دەرکەوتن ، هەولم دا ئەو راستیانەی من دەیان بینم‌و هەستیان پێ دەکەم، لەپێش چاوی رەشوو روونی خەلك قیتیان بکەمەوە ، هەستی ئەوانیش بجولێنمەوە ، ئەوەل جار رێگەی شیعرم گرتە بەر لام وابو دەتوانم بەم رێگایەوە بکەم بە هەوارگەی دلی ئەوان ، بەلام پاش ماوەیێکی کورت .. ئەم رێگایەم لێ وون بوو !! .. ئەو سەردەمە کتێب لەنان هەرزان تر بوو پتر کتێبم دەخوێندنەوە، جگە لە ئەدەبیاتی کۆمەلە سیاسیەکانی ئەو سەردەمە چیرۆك نووسە گەورەکانم ناسین،چیخەفم ناسی ، خۆزیام دەخواست بتوانم وەك ئەم نووسەرە نەمرە بچمە ناو دەروونی ئینسان‌و ببم بە بەشێك لەخەمی کۆمەلەکەم . چیخەف رێگای چیرۆك نووسین نیشان دام ، پالی پێوە نام قولتر بەدەریای ئەدەبی

چیرۆکدا نقوم ببم ، ئاشناییم لەگەڵ تۆلستوی‌و دستوفسکی و گۆرکی پەیدا کرد ، لەو سەردەمەی ئەمانەم دەناسین یەکەم چیرۆکم بەناوی « برسیەتی بە هێزترە » لە سەرەتای پەنجایەکان نووسیوە ، ئەم چیرۆکە لەبەرگی دووەمی چیرۆکەکانمە کە ساڵێك پترە دەزگای رۆشنبیری‌و بڵاوکردنەوەی کوردی بەنیەتی چاپکردنی وەری گرتووە ، بەهۆی گەلاوێژ بەشێك لە ئەدەبیاتی بێگانەم بەکوردی خوێندنەوە . نووسینەکانی بلەو سەجادی ، شیعرەکانی بێکەس‌و گۆران‌و ئەسیری ، چێژی ئەدەبیان لاخۆشتر کردم‌و چارەنووسیان بەستم بەچارەنووسی ئەدەب بەتایبەتی چیرۆك .. تا گەیاندمیانە قەسرە تەلیسماویەکەی « کافکا » ماوەیەك لەناو قەسرەکەدا گمرام ، سەرم لەناو عالەمەکەی پیکێت‌و .. ئاوامۆف دەسوڕا .. خۆم لەناو غەریبی کامۆ دەدۆزیەوە .. تێکەڵاوی سوء تفاهمەکەی دەبووم ، لەقورنەیەکی دادگای کافکا شیخ مەلا عبدالقدوسی خواڵێخوشبوم دیەوە ، لەویش رەشو زوتێکی زۆر وەك دیوار دەوریان دابوو .. کە ئەو باس عەزابی دۆزەخی دەکردو وەسفی لاشەی وەك کەباب لە شیش دراوو، ئافرەتی بە مەمك لەزارکی کورەی ئاگر هەڵواسراو ، باسی زەباتیەکانی دەکرد .. کە چاویان وەکو کورەی زەردەوالەیەو لێویان دەکەنە تەختەبەرە ددانیان وەك پێمەرەن .. ئەمانە دەستیان بەناڵەو هاوار دەکرد .. شێوەنیان دادمەزراندو دیوارەکەیان دەهەژاند ، کە جەناوەرەکەی پێکتم ناسی ... وێنەی ئەژدیها هەشتا سەرەکەی ئەفسانەکانی رۆژهەلات و مەرجانی جادووی، ئەفسانەکانی کوردیم دەهاتنەوە بەرچاو!!. بەکارتی‌کردنی ئەمانەوە چیرۆکی قوچکەو .. سەرەتاو دوایی.. پاشدانیش عاجباتی هەشتەمم نووسی ..

ئەم وێنانەم هێنانەوە ، هەر لەبەر وێکچوونیان بوو و بەس، دەنا بەبێ یەکو دوو ، پێ لەوە دەنێم کە نەم توانیوە ئەم سێ کەلە نووسەرە هەزم بکەم ..یان نەو کەم خۆراکەی لەوانم خواردووە تێری نە کردووم بروایشم بە گەرانەوە نیە بۆ عالەمی تەلیسم‌و دێوو درنج، من کە پیاوێکی ئاسایم‌و دەمەوێ شتێك بەم خەلکە بڵێم ، ئەگەر بمەوێ خەلکەکە تیم بگەن دەبێ بەزمانی ئەوانەوە بدوێم .. دەسقووری فیکری ئەوان بە یەکجاری نەسترمەوە .

کە بۆ خەلکی ئەم وولاتە دەنووسم ، دەبێ پێشەکی باری سایکۆلۆژی‌و کۆمەڵایەتی ئەو خەلکە بزانم کە دەمەوێ بەهۆی چیرۆکەوە ماملەتیان لەگەڵدا بکەم ، دەبێ بیر لەوە بکەمەوە چۆن گرێ‌کوێرەی هەزاران سالیان دەکەمەوەو دڕندە سندم کراوەکەی هەزاران ساڵەی دەروونیان کەیی‌و بەرەڵلا دەکەم.

هەرگیز ناتوانم وەکو نووسەرێکی رۆژ ئاوا کەبۆ خەلکی رۆژ ئاوا دەنووسێ وەکو ئەو نووسەرە بۆ خەلکی رۆژ هەلات بنووسم ، چۆن دەتوانم بە خەلك بڵێم نەوەی باوکی خۆی بکوژێ قارەمانە ؟. هەتا لە لایەن شێوەشەوە بەلای من ئەمە راستە ، هەتا لەشێوەش .. شێوەکە ئەداتێکی گەیاندن‌خۆشتر دەکا .

مومکن نیە هەتا فرۆکەخانە لە گوندی زەلم دوروست نەکرێ بەفرۆکە لەو گوندە دابەزم ، لەگەل بروایی پتەویشم بەوەی کە دەبێ رۆژێك بتوانم بەفرۆکە بچم بۆ ئەو گوندە .. ماوەیێدی کەم لە رۆژ[illegible] بووم ، لە کۆڵانەکان ، لەناو پاس ، شەمەندەفەر .. لە ترینۆکان ، لە چێشتخانەکان لە پارکەکان کورو کچ پەردەیێنیان لە نێواندا نیە ، سێکس لەوێ مفهومێکی تایبەتی و مەعقولی هەیە ، ئەوانەی لەو جێگایانە .. لە عالەمی سێکس‌دا دەیانبینین .. رۆژانی یەکشەممە بەیەکەوە لە ریزەکانی کەنیسە دەیاندۆزیەوە !!

هەرگیز پێم وانەبووە وەپێش عەسری خۆم کەوتووم ، یان زۆرتر لەوادەو بەکامیلیش خولقاووم دەنا هانام دەبرد، بەر ئەو جیهازەی دەڵێن گیان لەبەر دەخەوێنێ یان دەیبەستم واتا تجمیدی دەکاو دەیخاتە دەوری سبات تا لەو عەسرەی بەعەسری خۆمی دەزانم بێمەوە مەیدان .

بەرێزان :

لەتاقی کردنەوەکانم ، ئیمان بەخاكو بە ئینسان دروشمی یەکجاریم بوون ، بڕوایم وا بووە کە پیم لەو زەویە چەقیوون ، رەگم لەم حاکە قووڵ قووڵ داکوتاون ، گیانم دابەستەی ئەو خاکەیە کە لەسەری دەژیم بە ئاوو هەوای نەشونما دەکەم خۆشەویستیم بۆ ئینسان بەگشتی و بۆ ئینسانی وولاتەکەم بەیەت بێ دوایە ، هەرگیز شەوازی کۆمەڵەکەم بە نموونە نە ناسیوون ، هەرگیز بڕوایم بە قارەمانی خود سیفەت نەبووە لام وایە هەموو کەسەکانی چیرۆك مدام رۆڵی خۆیان بە چاکی دەگێڕن .. هەریەکەیان قارەمانێکەو بەهەموویانەوە ژیان دەخەنە چیرۆکەکە . ئەم ئیمانەشم کردووتە بنکەی مامڵەتم لەگەڵ کۆمەڵدا . هەرگیز پەنام نەبردۆتە بەر دەستو لاق ماچ کردن بۆ شێ کردنەوەی گیروگرفت، هەرگیز لەسەرەوە سەیری خەلکم نەکردووەو ئەو حەقیقەتەم لا روون بووە کە رۆژ زۆر لە سەرەوە ترە .

هۆگری پیا هەڵدانو ئافەرینی ساختەو دەست لە پشت دان نەبووم . ئەمانەم بە هەڵدێرێك ژماردوون کە نووسەر بە هۆیەوە لە خشتە دەچێو هەڵدەخلیسکێ و دەدۆڕێ یان وەکو پەینی کیمیاوی کە بەرەکەیان وەکو ئەو شوتیانە دەبێ کە ئیمرۆ لە بازاری هەولێر ، لە رۆخ جادەکان کۆمەڵ کراون .. شووتی زلو بەشانو شەوکەت .. بێ تامو شام .

بەهۆی گیروگرفتو سەختی ژیانی رابردووم لە گیروگرفتی ئەوانی دیکە شارەزاییم پەیدا کردووەو هوشیاری مەسەلە گشتیەکان بویمەوە ، بێژم لە خۆپەرستو دوورووو ئەوانە دەبێتەوە کە دیلی گرفانو وورگیانن .

بڕوایم وایە ، ئەدەبو سیاسەت وەکوو دوو قوتبی کارەبان پێکەوە نەبێ رووناکی نادەن .. لە پێویستیشدا ئاگر هەڵناکەن. یاخیبوو ، لەلای من ئەو کەسەیە ئامانجێك بۆ ژیان بەدی دەکا ، بڕوایی بەوە هاتووە کە ژیان هەرگیز ناوەستێو هەر بەرەو گۆڕانێکی باشتر دەڕواو هەوڵ دەدا کە لەو گۆڕانەدا بەشداری بکات، قاوغی ژیانی ئاسایی رۆژانەی بدڕێ. تا عالەم لەبەر دەمیاندا ئاشکراترو شتە وردیلەکان لەبەر چاویاندا مەزنو گەورەتر دەبن ، بڕواییان بەوە قایمتر دەبێ کە ژیان جوولانەوەیێکی بێ کەلك نیەو هەموو ئامانجی ئینسان

« مهرجەکان » ئەوانەی بازرگانی بەهونەر دەکەن . نووسەری سەرراست ناتوانێ لە ئەفکارو بیروباوەری خۆی بەولاوە تەعبیر لەشتی تر بکا ، ئەگەرنا دەبینم « وەعظ خوان » و دەچێتە ریزی ئەو شاهیدە حازر بەدەستانەی کاتی خۆی لەبەر دەرگای دادگاکان رادەوەستانو بەپێی پێویستو بەرژەوەندی تایبەت دەستیان لە سنگیان دەوەو راستیان بەچەوت نیشان دەداو خراپەیان دەشاردەوە یان دەیان کردە چاکە بێگومان من زاڵتر هەموو ئەوە بیرو رایانەی دەرم بڕیون یان ئەو هەڵوێستەی لێی دەوەستم .. هەر دەبێ راستو بێگرێو کەمو کورتی بن .. نا . هەرگیز من وام نەگوتووە ، زۆر ئاساییە ئەگەر نارێکی یان لاوازی یان .. یان .. بیرو هەڵوێست گۆڕیش لە پێز بەناو سوچی ئەو نووسینانەم هەر زمان حاڵەتێکی « جێگیر » نیە ، دەشێ نووسەر لەگەڵ گۆڕانی ژیانو تەمەنی خۆی زیانی کردنەوەی رۆژانەی ، پتر بیر بکاتەوە ، قووڵتر بیر بکاتەوە ، لەشی کردنەوەو کۆکردنەوەو لێکدان لێك دەرکردن .. پتر ووریایی پەیدا بکاو .. ئەنجامی پوختتر وەدەست بهێنێ . بەڵام وەکو ئەشکەوت دەنگدانەوە .. لاسایی کردنەوە .. گوێ نەدانە پێویستی جەماوەر.. یان بوونە وەعظ خوان و شاهیدی حازر بەدەست .. ئەمانە دوورن لە نووسەری سەرراست .

بەرێزان :

چیرۆکی کوردی وەکو لایێك لە ئەدەبی کوردی ، بەشێکن لە ئەدەبو چیرۆکی عیراق ، عیراق وولاتی هەموومانە ، بەڵام

ئاگادارێکی وا لە بابەت چیرۆکی کوردی پەیدا بکا .. کە بەهۆیەوە ناوو ناوەرۆکی کتێبەکەی یەکتری بگرنەوە . ئێمە هەموومان دەزانین کە پتر لە دوو دکتور و دوو دکتورە کوردانە چیرۆك دەنووسن ئەوانی تریش زوربەیان بروانامەیان لەسەر ئەدەبی کوردی وەرگرتووە .. ناچارم لێرەدا بپرسم :

ئایا بەم کردەوەی جعفر الخليلیو دکتور عبدالاله احمد و نووسەرەکانی دیکەش چیرۆکی کوردی لە عیراقیەتەکەی دەشۆرێ ، یان عیراقی بوونی ئەدەبی کوردی رەش دەبێتەوەو .. عیراقیەتی گەلی کورد لە عیراقدا دەپەرێو دەبێتە هەلمە ؟!

هەموومان دەزانین زۆر دەقی چیرۆکی کوردی هەر لەم وڵاتەی عیراقەماندا بەهۆی رۆژنامەو گۆڤارە عیراقیەکان کراونەتە عەرەبی .. نووسەرە کوردەکانیش تا رادەیێکی باش

تەنیا خواردنو مردن نیە ، ئەم ڕوایەیەش بەهێز تریان دەکا ، بەسەر ترس زاڵیان دەکاو توانای ئەوەیان پێ دەبەخشێ کە خۆشەویسترین شت تەرخانو لەپێناو ئەو ئامانجەیان بەخت بکەین .

برایـان :

نەهێنێیك ئاشکرا ناکەم کە دەڵێم هەر بیروڕایەك یان هەر ئەفکارێك کە لە چیرۆکەکانی مندا هاتوون یان هەر جوولەو کردەوەیێك کەسانی ئەو چیرۆکانە بەمرازی گەیشتنە هەڵویستێکی تایبەت ، یان بیروڕاێیکی تایبەت دەیکەن ، ئەوانە هەمووی بیروباوەڕی خۆمن ، هەڵوێستی خۆمن ، پاش لێکدانەوەو قەناعەتێك یەکسەر یان بەزاری .. یان بە هۆی کردەوەی کەسەکان دەرم بڕیون .

بەلای منەوە ئەم ڕێڕەوە ، ڕێڕەوی راستەقینەو رەواو رەوانە ، ئەگەر نووسەر رەچاوی نەکا .. کارەکەی دەبێتە جۆرە کرێ گرتەیێك، یان دەچێتە چوار چیوەی کاری کۆسەکان

برایانی بەرێز :

دەگووترێ .. چیرۆك نووس شاهیدی سەردەمی خۆیەتی، بەلای منەوە ئەم ووتەیە ناتەواوە !!.. رەنگە بپرسن چۆن

ئەوەی جێگای خەفەتو داخە ئەوەیە کە نووسەرانی عراقیی « عەردب » خۆیان لەم حەقیقەتە بواردووە !! وەکو ئەم حەقیقەتە هەر نەبێ .. ئەوها هەڵسو کەوت لەگەڵ ئەدەبو بەتایبەتی چیرۆکی کوردی دەکەن !! ئێمە هەرگیز گومان لە دلسۆزیی ئەم برا نووسەرانە ناکەین .. بەلام ئەمە رەوایە ئەگەر لیێان بپرسین : بۆچی وا ؟! ئایا چیرۆکی کوردی چیرۆکی عیراقیش نین ؟!.

- ❋ « القصه العراقيه » دانەری جعفر الخليلی ...
- ❋ « الادب القصصی فی العراق » د. عبدالاله احمد ..
- ❋ « الروايه العراقيه وقصة الريف » باقر جواد الزجاجی ..

ئەم کتێبانەم دیوون دەیان دیراسەو رەخنەو لێکۆڵینەوەم لەسەر چیرۆکی عیراقی خوێندونەتەوە ، ئەوەی سەرم لێ سوڕماوە ئەوەیە کە چ یەکێك لەم کتێبو رەخنەو نووسینانە کە باسی چیرۆکی عیراقی دەکەن کەم و زۆر باسی چیرۆکی کوردیان نەکردووە ، جعفر الخليلی هەر چەندە لە پێشەکی کتێبەکەیدا کە باسی شێوەی چیرۆکی کۆنی عیراقی دەکا دەڵێ:

«ئەم شێوەیە تائێستاش لە گوندەکانی کورد هەر باوە»..

وە ئەمە وەکو بەلگەیێکی بوونی ئەم جۆرە چیرۆکە لە عیراقدا دەهێنێتەوە !! کەچی پاش ئەم چەند دێرە تەنانەت بەیەك تاقە وشەش،لەبەشێکی گرنگی چیرۆکی عیراقی کە چیرۆکی کوردییە نادوێ !! .. « دکتور عبدالاله »یش لە کتێبە نایابەکەیدا خۆی هەتا ئەگەر بەمە ڕازی بکا داوای بەخشین لە خوێنەر بکا چونکی ئاگاداری چیرۆکی کوردی نیە ! ئەم داوای بەخشینە بەلای منەوە جێگای خۆی نیە ، چونکی دکتور ، دەیتوانی هەر لە هەڤالە کوردەکانی خۆی لە دکتورەکانی زانکۆی بەغدا

ئەمانە شاهیدی ئاسایین چۆن دەبینن وا دەیلێنەوەو لەمە پتر خۆیان ماندوو ناکەن لەوەی بەچاو دیویانە یان بەدەســــت گــرتوویانە یان گوێ بیست بوونە زیاتر بکۆڵنەوە ، بــــەم چەشنە خوای خۆیان رازی دەکەن ، ئیتر کاریان بەسەر ئەوەدا نیە کە بیر لە رەگوو ریشەی رووداو بکەنەوە یان لە دوافعی بکۆڵنەوە ، هەتا وەکو ئینسانێك هەڵوێستێکی بۆ وەرگرێو بەپێی ئەو هەڵوێستە بجوولێتەوە .. ئەم شاهیدانە ناتوانن خۆیان لە کویلەتی پێنج حەواسەکەیان ئازاد بکەن و هەرگیز چاویان لە خۆڵەکەی بەر پێی خۆیان بەرزتر ناکەنەوەو لــەو بستە زەویە پتر نابێنن کە وەکو دەڵێن بارگیری گالیسکـــــە دەیبینێ !!.

بەلای من ئەم جۆرە چیرۆکنووسە شاهیدانە یان شاهیدە چیرۆك نووسانە ، دەکەونە ریزی چیرۆك نووسە قۆپیەچیەکانو لە روانگەیێکی تەسك خۆیان مات کردووەو راوی رووداو دەکەن و هەرگیز خۆیان بە بەشێك لە رووداوەکە دانەناوەو نەیـــان ویستووەنەیان توانیووە لەمەندە پتر لەمەسەلەکە نزیك بکەونەوە کە جازبیەتی رووداو بیانکێشێو تووشی سەر ئێشە ببن .

شاهیدیش هەن .. پێیان دەڵێن شاهیدی حـــــازر بەدەست ! لە سەرەتای چلەکان لە ناوەندی هــــەولێر دەم خوێند ، باسی ئەو شاهیدانەیان دەکرد کە لەبەر دەرگـــای هەولێر رادەوەستان ، یان لە خزمەت ئاغایەکان دەهاتنـــــە رادگاو بۆ چەند دینارێك یان بۆ رازی کردنی ئاغا، لەپێش حاکم

توانیوبانە ئەدەبی کوردی بەگشتی بەبرا عەرەبەکانمان بناسێنن. لام وایە . ئەوەی بیەوێ ئاگاداری لەم بابەتەوە پەیدا بکـــا دەتوانێ بگەرێتەوە سەر ئەو دەقانە و کەلکیشیان لێوەرگرێ، کاکە ئەمەینی نا .. خۆ ئەم زاتانە ئەگەر زمـانی کوردی بـرا بچوکیشیان نازانن .. لە زمانەکانی بێگانەوە شارەزان بــــە بەلگەی ئەدەبی لە هەموو زمانەکانی گەلەکانی دونیا لەهەر پێنج کێشوەر ئەدەبو چیرۆکیان کردووتە عارەبی « ئەو بێگانانەش تەواوێك چیرۆکو دەقی ئەدەبی کوردیان بۆ زمانی خۆیـــان وەرگێڕاوە .. خۆ دەیانتوانی لــەو زمانە بێگانانەوە دەقـــە کوردیەکان وەربگێڕن .. یان لە ئەدەبو چیرۆکی کوردی ئاگاداری پەیدا بکەن .

من بەحەقی خۆمی دەزانم کە بەمانە بڵێم : ــ

ــ بەخوا هەرچی بکەی .. لە عیراقیەتی ئێمـــە لـــــە خۆشەویستی ئێمە بۆ ئەم وولاتەمان کەم نابێتەوە ، مەسەلەکەی تۆش وەکو مەسەلەی « مام ویسی » یە .. هەموو خـــەلکی گوندەکەی دەیان ناسی بەلام کەس رکی لێ نابوەوە .. رەنگە بپرسن ئەم « مام وەیس »ە کێیە ؟!. « مام وەیس » یەکێکە لە کەسانی چیرۆکێکی ئەفسانەی کوردی .. دایکی خوالێخۆشبووم بۆی دەگێڕامەوەو دەیگووت : « مام وەیس » لەگەڵ برا بچووکی لە خانوێکدا دەژیان ، هەموو رۆژێکی خوا لەگەل رۆژ هەڵات لە دەرگای پشتەوەی خانووەکەیان دەچووە دەرێ .. تا لــە گوند دوور دەکەوتەوە دەڕۆیی .. پاشان بەرێگا باریکە کــە بەرەو گوند دەگەڕایەوە،یەکە یەکە بەناو کۆلانەکانی تێ دەپەری. کە خەلقی گوند لێیان دەپرسی : ــ

ــ ها .. خێرە وا .. مام وەیس !؟
مام وەیسی لە وەلامدا بە خەلقەکەی دەگووت :

ــ وەللاهی .. غەریبی برا کچکەکەم کردووە .. ئــەوا دەچم سەرێکی لێ دەدەم !!..

وە بە کۆلانەکان هەلدەچوو .. تاکو لە دەرگای پێشەوە خۆی دەخزاندەوە پیرە خانوو ..

خەلکی گوندیش .. نەیاندەزانی بەزەیی بە مـــام وەیس دەهاتەوە ، بەشەکەی تریشیان لە ناوەوە پێی پێ دەکەنین .. بەلام کەسێکیان رقی لێ هەلنە دەگرت ..

* ■ *

ـەراستگۆیی‌و ئەمینی بەشێك لە تاقی کردنەوەکانی ئـەدەبی
خۆم بەئێوەی هێژا گەیاند .. هیوادارم کە لەدوا ڕۆژیش وەکوو
نووسـەرێك دەکرێم بە شاهیدی ئەم ڕۆژانەمان ، ئەو شاهیدە
حازر بەدەستە نەبووبم ، کە دەست لەسیـــنگ وەستاوەو
ئارەزووی ئەوانی دی دەهێنێتە دی ، هەروا ئەو شـــاهیدە
ئاسایەش کەمێش دەچنە کونە لووتی ئەوجا ســــــەری
دەلەقێنێ ، بەشکەم ئەو شاهیدە بووبم کە لەمەسەلەکــــەی
گەلەکەی لەمەسـەلەی ئینسان خۆی بەپەیوەندی دارو « ذوی
العلاقە » دەناسێ و بە هۆشیاری شت لێك جودا دەکاتەوەو
تەوانای ئەوەی هەیە ، بەرەش بڵێ ڕەش‌و بەسپیس بڵێ سپی
.. ئیتر هەربژین ..

ـەی ناتەواو بێ ؟! جارێ بابزانین شاهید کێیە ؟! وە بەیوەندی
ـ ـهیدێك جە قەزیەیێکی دیاری کراو چیە ؟! ئایا ســـاهید
ـەستێکە لە قضیە کە ؟! یان ئایا شاهید پەیوەندیدارێکە . وا
ـە ذوی العلاقە » دەژمێردرێ ؟ بێ گومان نا ؟.. تەنانەت لـــە
لایەنی ـسایەکەیشەوە شاهید پەیوەنداری هیچ قضیـــەیەك
ـیە . ـیاوێکی لاتەریکە . لە ڕۆخی مەسەلەکە رادەوەستێ ..
ـەی کەواتە چیرۆك نو ـ چۆن دەبێتە شاهید ؟! بابلێین مرۆ
خۆی بەوە ئیقناع بکا ـ چیرۆك نووس جۆرە شاهیدێك بێ ..
ـە چەشنێك بە شاهید بچێ ، بەلام کام شاهید ؟! شاهید هەـ
.. ـا ناویان بـ. شاهیدی کلاسیکی . ئەم شاهیدانە کە خەڵك

بەزۆری دەیان بینن‌و دەیان ناسن .. ئەوانەن کە شـــتێك
دەبینن ڕەق دەیگێڕنەوە . یان تۆماری دەکەن . واتا لێرە دا
چاو ئەندامی سەرەکییانە لە گەیاندنی شاهیدیەکەیان .. بـــا
دەستو قەلەمیش دەورێکیان هەبێ لە چەسپاندنی ئەو چـــاو
دیدەیە لەسەر لاپەڕەیێك یان لەسەر تەڵیشە بەردێك یـــان لە
ماددەیێك دابرێژێ یان بەرەنگ عەکس بکاتەوە . بەلای منەوە
ئەم بابەتە شاهیدە فرمانی هونەرمەندی ڕاستەقینە ناگەیەنن.
دەستیان لە کتێبە پیرۆزەکە دەدا .. ئەم شاهیدانە بەچاویش
شتیان نەدیبوو ، تەنانەت حەواسی خەمسەشیان نەجولابوەوە
.. بەلام بەپێی بەرژەوەندو لەپێناو ڕازی کردنی ئەوانی تـــر
دەجوولانەوە ! بێ ئەوەی بیر لەوە بکەنەوە کە ئەم کردەوەیان
مافی خەلکی بێ تاوان بەفیڕۆ دەدات .. ڕەنگە ژیانیشـــــیان
بخاتە مەترسی !!

شـاهیدیش هـەن .. لەراســـتی لانادەن ، هوشـیاری
ئەوەیان هەیە کە ئادەمیزاد هەر تەنیا چاوو پێستو زمـانو
لووتو گوێچکە نیە ، بڕوایان بەوە هەیە کە هەریەکێك لـــەو
حەواسانە ، چەند شانەیەکن لە ملیونەها شانەی بنیـــاوی
ئینسانی لێ پێك هاتووە ، ئەوانە دەزانن کە ئینسان زۆر لـەو
پێنج ئەندامە زۆرترە ،.

ئەم شاهیدە ئەو حەقیقەتەی دەبلێ .. حەقیقـەتی
خۆبەتی لاتەریك لەمەسەلەکە رانامێنێ ، خۆی بەبەشـــتێك
لەمەسەلەکە دەژمێرێ ، بگرە زۆر جار ، تەنانەت خۆیشی بـە
دورستکەرو هۆی ڕووداوەکە دەزانێ .

ئەم شاهیدە ، هەلوێستی تایبەتی خۆی هەیە . لـــەبەر
ڕووناکی ئەو هەلوێستەی ، بەهەموو هوشــــیاریەوە
شاهیدیەکەی دەداو ئەو ڕاستیە دەچەسپێنێ کە چیرۆك نووس
نەك تەنیا شاهیدە بەشکەم بەشداری ڕووداوی ســـەردەمی
خۆبەتی‌و دەستی لەدورستکردنی عالەمەکەی خۆیدا هەیە ..

برادەرانی عەزیز :

ئادەمیزاد لە غزێکە کلیلی شی کردنەوەی لە گـــەرووی
حوتەکانی دەریا دابە ئەشکەوتێکە دەنگی ســــەدەکان دووبارە
دەکاتەوە ، ئاسمانێکە بێدوایی ، چیرۆك نووسیش ئادەمزادە
هەر چەند بکۆشێ ناتوانی بەتەواوی خۆی بە عالەم بناسێنێ ،
دەلێم نەتیوانیوە تەنانەت خۆی بەخۆی بناسێنێ !! لێرەشدا
تەنیا دلم بەوە خۆش دەکەم کە لەم چەند دێرانەی خوێندمەوە
بەراستگۆیی‌و ئەمینی بەشێك لە تاقی کردنەوەکانی ئـــەدەبی
خۆم بەئێوەی هێژا گەیاند .. هیوادارم کە لەدوا ڕۆژیش وەکوو
نووسـەرێك دەکرێم بە شاهیدی ئەم ڕۆژانەمان ، ئەو شاهیدە
حازر بەدەستە نەبووبم ، کە دەست لەسیـــنگ وەستاوەو
ئارەزووی ئەوانی دی دەهێنێتە دی ، هەروا ئەو شـــاهیدە
ئاسایەش کەمێش دەچنە کونە لووتی ئەوجا ســــــەری
دەلەقێنێ ، بەشکەم ئەو شاهیدە بووبم کە لەمەسەلەکــــەی
گەلەکەی لەمەسـەلەی ئینسان خۆی بەپەیوەندی دارو « ذوی
العلاقە » دەناسێ و بە هۆشیاری شت لێك جودا دەکاتەوەو
تەوانای ئەوەی هەیە ، بەرەش بڵێ ڕەش‌و بەسپیس بڵێ سپی
.. ئیتر هەربژین ..